

NĂM 2009 TRUNG QUỐC ĐƯỢC MÙA VỀ TIỂU THUYẾT TRƯỜNG THIÊN

GS. LÊ HUY TIÊU

Theo thống kê chưa đầy đủ, năm 2009 Trung Quốc đã xuất bản hơn 3000 tiểu thuyết trường thiên, nhiều gấp đôi năm 2008. Truyện dài tăng nhanh là có nhiều nguyên nhân. Theo quan niệm của các nhà văn Trung Quốc, tiểu thuyết trường thiên là chủ lực của sáng tác văn học, nó là tiêu chí để đánh giá thành tựu văn học của một thời đại, nó là dấu hiệu trưởng thành của một nhà văn. Chính vì lẽ đó các nhà tiểu thuyết Trung Quốc đều nỗ lực sáng tác tiểu thuyết trường thiên. Một nguyên nhân quan trọng nữa là trên mạng xuất hiện nhiều người viết tiểu thuyết, các nhà xuất bản văn học liên kết với các trang Web trên mạng liên in ra thành sách và đưa ra thị trường, làm cho lĩnh vực tiểu thuyết trường thiên vốn lấy văn học nghiêm túc, văn học “tinh anh” làm chính, giờ đây có thêm tiểu thuyết loại hình mạng. Thị trường sách trở nên phong phú nhưng cũng khá hỗn loạn.

Từ góc độ phê bình truyền thống mà xét, tiểu thuyết trường thiên tuy số lượng ngày một tăng nhanh nhưng về cơ bản có thể chia làm hai loại. Một là sáng tác của các nhà văn chuyên nghiệp viết theo loại hình truyền thống hoặc có cách tân nhưng vẫn

mang dấu ấn truyền thống. Hai là sáng tác của các nhà văn nghiệp dư hoặc của nhà văn mạng viết theo kiểu “mì ăn liền” loại hình hóa. Loại một tuy kén người đọc nhưng gây được ấn tượng sâu sắc trong lòng người đọc, còn loại thứ hai tuy nghệ thuật thô thiển nhưng lại bán khá chạy trên thị trường.

Ở đây xin giới thiệu loại một – tức loại tiểu thuyết có chất lượng nghệ thuật do các nhà văn chuyên nghiệp sáng tác. Loại tiểu thuyết này bất luận là viết đề tài gì, miêu tả nhân vật nào, các nhà văn đều nhấn mạnh đến tố chất cá tính mật thiết giữa con người và xã hội, giữa con người và thời đại, các tác giả phản ánh sinh thái gắn kết giữa con người và xã hội, từ đó làm cho số phận của con người hòa đồng với xu thế thời đại, đó là đặc điểm chủ đạo của tiểu thuyết trường thiên Trung Quốc năm 2009.

* Hiện thực và cải cách

Rất nhiều tác phẩm đề cập đến hiện thực và cải cách. Trung Quốc cải cách mở cửa đã hơn 30 năm rồi, thành tựu rực rỡ trong kinh tế, văn hóa, giáo dục được các nhà văn phản ánh trong tác phẩm của mình. Những tác phẩm về đề tài này được

đư luận đánh giá cao là *Sông lớn chảy về đông* của A Nại. *Hỏi mệnh mông* của Tào Chính Lộ, *Đi trên phố dài* của Vương Tiểu Ưng, *Người đi trên trời* của Lưu Tỉnh Long...

Nữ nhà văn A Nại không nổi tiếng mấy nhưng quãng đường gian khổ và phi thường chuyển từ chính trị sang buôn bán rồi lại từ buôn bán chuyển sang viết văn khiến cho bà tích lũy được nhiều vốn sống, bản thân bà trực tiếp tham gia vào công cuộc cải cách mở cửa, đó là cơ sở tạo nên thành công của tiểu thuyết *Sông lớn chảy về đông* của bà. Tiểu thuyết của bà có hai ưu điểm: Một là, có cái nhìn bao quát, nên tác phẩm giàu thông tin và giàu chất hiện thực. Bốn nhân vật trung tâm: Tống Vận Huy, Lôi Đông Bảo, Dương Trần và Lương Tư Thân lần lượt tiêu biểu cho bốn thành phần kinh tế quốc doanh, tập thể, cá nhân và ngoài xí nghiệp. Bốn nhân vật này đan chéo vào nhau, thể hiện sự đổi thay của các chế độ sở hữu. Sự thăng trầm của các nhân vật đều ở trong tiến trình cải cách mở cửa. Trong mối quan hệ giữa vận mệnh cá nhân và vận mệnh xã hội, trong mối chằng chịt giữa văn hóa quan trường với sự biến đổi nhân tính, tác phẩm đã khắc họa được những người chèo lái cải cách có cá tính, họ vừa có khí phách anh hùng của thời đại vừa có sinh khí tươi mát của cuộc sống.

Tào Chính Lộ từ trước đến nay chuyên viết về đề tài hiện thực. Tiểu thuyết *Hỏi mệnh mang* khác với những tác phẩm trước đây chuyên viết về các nhân vật lớp dưới của ông là ở chỗ không những có “giai cấp vô sản” mà còn có cả “giai cấp tư sản” và “tầng lớp trí thức” nữa. Quy luật kinh tế thị trường và hiện thực kinh tế khác

nghiệt đã thử thách trí tuệ và linh hồn của mọi người khác. Các nhà “tư bản” với bản tính tham lam và thiếu tình người đã bóp nghẹt mọi người, bắt mọi người kể cả giới trí thức phải thuận phục hoặc phải thuận tòng. Tác phẩm đã thể hiện rất chân thật mặt trái của nền kinh tế thị trường.

Tiểu thuyết *Đi trên phố dài* của Vương Tiểu Ưng có độ dày hơn 60 vạn chữ, miêu tả câu chuyện ở một phố nhỏ của thành phố Thượng Hải. Ở đây có phú thương họ Phùng, trí thức họ Thường, bình dân họ Hứa, đặc biệt thông qua nỗi buồn vui ly hợp và thăng trầm của cô gái Hứa Phi Hồng – một người ở tầng lớp dưới có ước mơ cao đẹp nhưng rồi biến thành “Tây thi bán cá”, rồi lại trở thành bà chủ bất động sản giàu có, nhưng cuối cùng trở thành người con gái tự lập, tự tin và có lòng khoan dung. Qua sự trưởng thành của cô Hứa Phi Hồng, tác phẩm đã thể hiện sự phát triển, thay đổi của thành phố và trạng thái nhân sinh của con người.

Tiểu thuyết *“Người đi trên trời”* của Lưu Tỉnh Long cũng miêu tả hiện thực thời cải cách nhưng là hiện thực còn trì trệ chưa thay đổi gì lớn. Đó là cuộc sống còn gian nan vất vả của các thầy cô giáo vùng cao. Niềm mơ ước đổi đời của các thầy cô cứ năm này sang năm khác chưa được toại nguyện, nhưng họ vẫn chưa hết hy vọng. Qua cuộc sống của họ tác giả ca ngợi lòng lương thiện, sự vĩ đại của các thầy cô giáo vùng cao.

* Tính cách và số phận

Tính tình con người không những chỉ đạo hành vi con người mà còn ảnh hưởng sâu sắc đến số phận của họ. Bối cảnh thời đại và cuộc sống xã hội cũng làm cho tính

tình và số phận con người trở nên không ổn định. Chính vì vậy nhiều nhà tiểu thuyết đã lấy sự trưởng thành của cá tính và sự tồn tại của sinh mệnh làm chủ đề cho tác phẩm, đồng thời với tài năng nghệ thuật của mình, họ đã sáng tạo được nhiều nhân vật điển hình sâu sắc. Số phận bi thảm và cuộc đời gian truân của họ khiến người đọc phải rơi lệ.

Tiểu thuyết *Bốn phương tám hướng* của Từ Quý Tường thông qua cốt truyện kỳ lạ để mô tả số phận khác nhau của sinh viên một trường đại học y khoa quân đội. Ở đây tính cách – thân phận – số phận – tạo thành một chuỗi liên hoàn mật thiết. Sau ngày đất nước được giải phóng, chính quyền cách mạng đã căn cứ vào thành phần xuất thân, bắt họ đi cải tạo khiến cho tâm hồn họ trở nên u ám, nặng nề... Trong thời đại bị nền chính trị cực tả thống trị, tính tình con người bị bóp nghẹt, số phận con người bị dày vò, quan hệ xã hội bị ngăn cách, cuộc sống xã hội bị đảo lộn. Cuộc đời bi thảm của nhân vật Ưông Dã Thích khiến mọi người phải kinh hãi.

Tiểu thuyết *Nước ở dưới thời gian* của nữ văn sĩ Phương Phương mô tả cuộc đời gian truân của nữ diễn viên ca kịch. Do nghèo khổ, mười mấy tuổi cô xin vào làm ở một gánh hát ở Vũ Hán, qua rèn luyện phấn đấu không biết mệt mỏi cuối cùng cô trở thành minh tinh sân khấu ca kịch. Cô từ một cô gái trở thành minh tinh giàu có, cuộc sống vật chất của cô đã thay đổi nhưng dường như không thay đổi được số phận của mình. Yêu thương và căm giận, vui vẻ và đau khổ cứ quấn chặt với số phận của cô, không sao mà gỡ ra được. Sở dĩ như vậy cũng là do cá tính của cô cả, từ nhỏ sống dưới đáy xã hội tạo nên tính cách

quật cường của cô, cô không đầu hàng trước số phận. Chịu nhiều đau khổ nhưng cô không một phút ngưng nghỉ, cô đấu tranh đến cùng. Cô căm thù, nguyền rủa quyết báo thù tất cả, kể cả người thân trong gia đình. Bi kịch nhân sinh của cô do nhiều nguyên nhân, nhưng chủ yếu là do khiếm khuyết của tính cách, có thể nói đau khổ của cô là bi kịch của tính cách.

Tiểu thuyết *Bờ sông* của Tôn Đồng tả một thanh niên có hoài bão và hăm hở bước vào đời, nhưng số phận không mỉm cười với anh. Cha của anh có phải liệt sĩ hay không dẫn đến sự nghi ngờ và người ta phải đi điều tra khiến cuộc đời đang rộng mở của anh bị mây đen che phủ, anh đau khổ vô cùng, yêu ghét không những không dám công khai mà trong bụng luôn luôn phải đề phòng. Tính tình luôn thay đổi, khiến tuổi xuân của anh bị xáo động, cộng thêm sự mạnh động chính trị của xã hội gây nên nhiều chuyện hoang đường quái đản. Ký ức u ám dị thường, thể nghiệm nhân sinh huyền bí khiến anh mất đi vẻ hồn nhiên yêu đời. Tác giả cũng miêu tả sinh động sự vô nhân của xã hội và sự tàn khốc của chính trị. Cái bé nhỏ yếu hèn của cá nhân và sự ngoan cường của sinh mệnh khiến người đọc phải khóc nức nở.

Tiểu thuyết *Con ếch* của Mạc Ngôn, thông qua nhân vật “Cô cô” miêu tả tính cách thay đổi kỳ lạ của nữ bác sĩ nông thôn, từ đó chỉ ra công và tội của chính sách sinh đẻ có kế hoạch được thực thi mấy chục năm qua. Nhiệt tình thái quá và tính cách dữ dội của “Cô cô” đã gây ra bao nỗi oan ức cho các bà các cô trong lòng. Ở đây có sự đối lập gay gắt giữa cá tính và nhân tính hóa. Khi “Cô cô” đã về già, quốc gia thay đổi rất lớn và kế hoạch sinh đẻ

xuất hiện những hiện tượng mới, khiến bà hồi tưởng lại, suy nghĩ lại, có lúc thấy mình là người tốt, có lúc lại cho mình là tội nhân, lúc nào cũng ở trong trạng thái mâu thuẫn rối rắm. Sự phản tư của “Cô cô” là sự phản tư của mọi người về những sai lầm của xã hội vừa qua. Tâm lý mâu thuẫn của “Cô cô” tất nhiên là phản ánh mâu thuẫn của thời đại và lịch sử. Tác phẩm này của Mạc Ngôn đang được nhiều độc giả tìm đọc, ở Bắc Kinh và một số thành phố khác người ta đã tiến hành hội thảo trao đổi về tác phẩm này.

*** Nông thôn và nông dân**

Đề tài về nông thôn từ lâu vẫn là trung tâm của sáng tác tiểu thuyết, nhưng vì nông thôn thay đổi quá nhanh, bản thân nhà văn cũng thường xa cách nông thôn, nên viết về hiện thực nông thôn luôn là vấn đề rất khó. Năm 2009, một số nhà văn đã thâm nhập vào nông thôn để viết được một tác phẩm tương đối tốt.

Tiểu thuyết *Một câu chọi lại một câu* của Lưu Chấn Vân là tác phẩm tiêu biểu về đề tài này. Có thể nói tác giả đã dày công nghiên cứu sâu sắc bộ mặt nông thôn, vừa phản tư về “quốc dân tính” (những nhược điểm) của bà con nông dân, vừa miêu tả chính xác trạng thái tinh thần của tầng lớp bình dân. Ngôn ngữ trong sáng, cốt truyện hấp dẫn, tác phẩm thực sự cung cấp cho người đọc nhiều kinh nghiệm sáng tác mới về văn học nông thôn.

Tiểu thuyết *Đồng bằng lớn* của Cao Kiến Quân kể câu chuyện cảm động về ba thế hệ của dòng họ Cao Thị ở vùng nông thôn đồng bằng tỉnh Thiểm Tây. Họ đã đau khổ, bất hạnh và ngoan cường cố

gắng bảo vệ danh dự của dòng họ như thế nào được tác giả miêu tả khá sinh động.

Tiểu thuyết *Trà đạo xanh đỏ* của Thành Nhất, mới xem thấy không liên quan gì mấy đến đề tài nông thôn, nhưng thực ra thông qua lịch sử gia đình của một phú thương đã miêu tả sự thay đổi chóng mặt của nông thôn. Tác giả ca ngợi tinh thần lao động cần cù không chịu nghèo đói, không chịu lạc hậu của bà con nông dân.

*** Quan trường và quan chức**

Loại tiểu thuyết này lấy chốn quan trường làm bối cảnh, lấy công nhân viên chức làm nhân vật, miêu tả mâu thuẫn của thể chế cán bộ và trạng thái sinh tồn của tầng lớp lãnh đạo. Những năm trước đây tiểu thuyết về đề tài này thành tựu rất khiêm tốn. Nhưng năm 2009 tình hình này đã thay đổi. Những tiểu thuyết đáng đọc như *Bút ký của một viên chức* của Vương Hiểu Phương, *Hoảng hốt* của Vương Diệu Văn, *Cảnh báo trước của Chu Đại Tân*....

Tiểu thuyết *Bút ký của một viên chức* của Vương Hiểu Phương, tuy có miêu tả Phó thị trưởng, Thị trưởng cùng giới lãnh đạo cấp một của thành phố đã thăng quan tiến chức như thế nào, nhưng chủ yếu vẫn là miêu tả những người thư ký, trợ lý của các vị ấy. Những người này tuy mang danh là công nhân viên chức nhà nước nhưng thực chất là “nô bộc” riêng của các vị quan hàng tỉnh. Tác phẩm là tiếng thở dài thay cho tầng lớp công nhân viên, chỉ ra sự bất công trong các công sở nhà nước.

Tiểu thuyết *Hoảng hốt* của Vương Diệu Văn miêu tả trực diện cơ cấu lãnh đạo của một huyện, với tiết tấu nhanh và bút pháp châm biếm, tác phẩm vạch trần màn kịch

bị che giấu lâu nay của một huyện uỷ, mọi việc dường như đang thay đổi, nhưng thực chất chẳng thay đổi gì cả. Tác giả phê phán những người lãnh đạo huyện tự tư tự lợi, cá nhân chủ nghĩa khiến cho công nhân viên làm việc ở huyện không dám ho he, đành ngậm đắng nuốt cay chiều theo ý đồ của thủ trưởng. Tiểu thuyết không dừng lại ở việc tố cáo bệnh quan liêu tham nhũng mà vươn tới sự phản tỉnh về nhân tính của quan chức và về văn hóa quan trường.

* Con người mới và âm điệu mới

Mấy năm gần đây, con người mới trong văn học hầu như bị lãng quên, nhưng năm 2009 trong văn học đã xuất hiện một loại hình tượng con người mới ở trong công nghiệp và các lĩnh vực khác.

Tiểu thuyết *Thời đại tráng men* của nữ văn sĩ Thôi Man Lệ miêu tả một xưởng tơ thời những năm 20 của thế kỷ XX. Thời đại tráng men có nhiều điểm gây ấn tượng sâu sắc, nhất là quá trình trưởng thành của nhân vật Phương Phương Nghi. Tác phẩm này là bài ca ca ngợi ý chí quật cường của những nhà công thương dân tộc, lại vừa là một khúc bi ca của thời đại loạn lạc rối ren.

Nữ văn sĩ Ngô Du không nổi tiếng mấy, nhưng tiểu thuyết *Thượng Hải không khóc* của bà đã gây được sự chú ý của độc giả. Tác giả dùng phương thức tự sự đan xen, miêu tả cảnh ngộ khác nhau của ba cô gái Thượng Hải. Bình yên và lối sống của họ làm nổi bật chí hướng cao đẹp của thanh niên thời đại mới.

Tiểu thuyết *Canh phòng Mahathan*, tác phẩm đầu tay của Trí Bằng – một Hoa

kiều sống ở Mỹ, viết về cuộc sống của lưu học sinh cũng gây được tiếng vang trong lòng người đọc. Cuộc sống của lưu học sinh Trung Quốc trên đất Mỹ tuy cay đắng và có ý vị bi kịch nhưng vẫn ấm áp tình người.

Năm 2009 còn một số tiểu thuyết khác nữa đáng đọc, ví dụ *Kim Sơn* của Trường Vũ, *Bèo đỏ* của Lý Ngạn... Những tác phẩm này hoặc là dùng bút pháp tiểu thuyết miêu tả sử thi anh hùng hoặc dùng con mắt mới mẻ xử lý những đề tài của hải ngoại, khiến cho tiểu thuyết trường thiên năm 2009 đa dạng phong phú từ trước đến nay chưa từng có.

Lướt qua tiểu thuyết trường thiên của Trung Quốc năm 2009, ta thấy tiểu thuyết Trung Quốc trải qua nhiều năm thử nghiệm bút pháp của các trường phái như “tân tả thực”, “tiểu thuyết tiên phong”...., giờ đây các nhà tiểu thuyết có xu hướng trở về với chủ nghĩa hiện thực. Tất nhiên chủ nghĩa hiện thực giờ đây có sự đổi mới, dựa trên cơ sở của chủ nghĩa hiện thực Banzac, có tiếp thu những yếu tố của chủ nghĩa hiện thực huyền ảo Mỹ La tinh và dòng ý thức của Loyce, của Proust.

Dưới khẩu hiệu “Phục vụ nhân dân, phục vụ chủ nghĩa xã hội” và “trăm hoa đua nở”, văn học Trung Quốc nói chung và tiểu thuyết Trung Quốc nói riêng đã đi gần với cuộc sống quần chúng, gắn bó với thời đại, nên âm điệu chủ đạo đã cất lên trong sáng tác của các nhà văn. Đề tài đa dạng, thể tài, hình thức, thủ pháp mới mẻ cũng là những đặc điểm của tiểu thuyết 2009. Điều đáng chú ý nữa là một số tiểu thuyết hướng tới thi pháp sử thi, phản ánh cuộc sống sôi động rộng lớn hơn.